

УДК 538.9

В.Ю. Біганич, О.І. Герзанич, О.Г. Сливка, С.Ф. Мотря

Ужгородський національний університет, 88000, Ужгород, вул. Волошина, 54

ВПЛИВ ГІДРОСТАТИЧНОГО ТИСКУ НА АНОМАЛІЮ ДІЕЛЕКТРИЧНОЇ ПРОНИКНОСТІ ПРИ ФАЗОВОМУ ПЕРЕХОДІ В СЕГНЕТИЕЛЕКТРИКУ $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$

Експериментально встановлено, що під впливом гідростатичного тиску аномалія ε в максимумі при сегнетоелектричному фазовому переході в кристалі $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$ зменшується і зсувається в область низьких температур. Разом з тим зростає величина температурного гістерезису фазового переходу та різниця температур Кюрі і Кюрі-Вейса.

Фазова p, T -діаграма є нелінійною з від'ємним коефіцієнтом $\frac{dT_c}{dp}$, абсолютне значення

якого зростає при підвищенні тиску.

Ключові слова: фазові переходи, гідростатичний тиск, сегнетоелектрики.

Вступ

Сегнетоелектричні тверді розчини заміщення $\text{CuInP}_2(\text{Se}_x\text{S}_{1-x})_6$ відносяться до двошпідграткових сполук, що мають шарувату структуру. Кристали CuInP_2S_6 ($x=0$) належать до моноклінної сингонії і мають при $T=315\text{K}$ фазовий перехід (ФП) першого роду. У високотемпературній фазі CuInP_2S_6 володіє центросиметричною структурою (просторова група $C2/c$), а в низькотемпературній фазі - просторовою групою Cc з центрованими основами.

Кристали $\text{CuInP}_2\text{Se}_6$ ($x=1$) відносяться до тригональної сингонії. Сегнетоелектричний фазовий перехід першого роду має місце при $T=235\text{K}$ із зміною симетрії $P31c$ (високотемпературна фаза) на $P31c$ (низькотемпературна фаза).

Кристалічна структура цих сполук утворюється шарами

$\left[S(\text{Se})\text{Cu}_{1/3}^I\text{In}_{1/3}^{\text{III}}(\text{P}_2)_{1/3}S(\text{Se}) \right]$, розділеними проміжками, і між шарами діють сили Ван-дер-Ваальса. Атоми Cu , In та P-P пари заповнюють октаедричні пустоти каркасу шарів, які утворені атомами $S(\text{Se})$ [1].

ФП в кристалах CuInP_2S_6 та $\text{CuInP}_2\text{Se}_6$ є переходами типу лад-безлад і відбуваються внаслідок впорядкування катіонів міді в багатоямному потенціалі, що формується атомами халькогену в аніонній підрешітці $[\text{P}_2\text{S}(\text{Se})_2]^{4-}$. Із-за

вищого ступеня ковалентності хімічних зв'язків у селенідній сполуці позиції атомів міді та індію в низькотемпературній фазі зміщені відносно шарів структури менше, ніж у сульфідному аналізі. Цей факт свідчить про те, що потенціальний рельєф для іонів Cu в $\text{CuInP}_2\text{Se}_6$ являється більш мілким, ніж в CuInP_2S_6 . З цієї причини структурний фазовий перехід в $\text{CuInP}_2\text{Se}_6$ спостерігається при нижчій температурі, ніж у CuInP_2S_6 . Спонтанна поляризація P_s в сегнетоелектричній фазі обумовлена антиколінеарними вкладками за рахунок впорядкування іонів Cu^+ та зміщення іонів In^{3+} . Незначний вклад у величину P_s також дає деформація аніонів $[\text{P}_2\text{S}(\text{Se})_2]^{4-}$. Вектор P_s направлений перпендикулярно шарам структури, а його величина при $p=p_{\text{атм}}$ в області насичення складає 1.0 та $3.5 \frac{\text{мКл}}{\text{см}^2}$ відповідно для $\text{CuInP}_2\text{Se}_6$ та CuInP_2S_6 [2, 3].

Ізовалентне заміщення атомів $S \leftrightarrow \text{Se}$ в твердих розчинах $\text{CuInP}_2(\text{Se}_x\text{S}_{1-x})_6$, як зі сторони сульфідної, так і селенідної сполуки, призводить до пониження температури фазового переходу. При цьому в діапазоні $0 \leq x \leq 0.1$ концентраційний зсув температури Кюрі складає $\frac{dT_c}{dx} = -53.3$, а при $0.9 \leq x \leq 1$ $-44.5 \text{ K/мол\%}$. Разом з тим значення

діелектричної проникності в максимумі різко зменшується, а температурна ширина аномалії ϵ поблизу точки Кюрі значно зростає, тобто має місце розмиття фазового переходу. В інтервалі $0.35 \leq x \leq 0.75$ відсутній полярний стан і реалізується стан дипольного скла, який характеризується статистичним розподілом іонів міді при низьких температурах [3-5].

Дослідження ФП в кристалах CuInP_2S_6 під впливом тиску показали, що баричний коефіцієнт зсуву температури Кюрі є додатнім і складає $\frac{dT_c}{dp} = 210 \text{ K/ГПа}$

[6]. Зростання з тиском температури Кюрі пояснюється на основі формули Клапейрона-Клаузіуса $\frac{dT_c}{dp} = \frac{\Delta V}{\Delta S}$ зменшенням об'єму елементарної комірки ΔV та зміною ентропії ΔS при ФП із парав сегнетиразу. Аналогічне зростання температури Кюрі з підвищенням тиску спостерігалось в твердих розчинах $\text{CuInP}_2(\text{Se}_x\text{S}_{1-x})_6$ в діапазоні $0 \leq x \leq 0.3$ [7]. Зв'язок між природою ФП і напрямком баричного зсуву T_c якісно пояснюється збільшенням під дією тиску енергії дипольної взаємодії, яка зростає при зменшенні відстаней між диполями. У кристалах $\text{CuInP}_2\text{Se}_6$, навпаки, температура Кюрі під впливом всебічного стиснення знижується [6].

Метою даної роботи було дослідити вплив гідростатичного тиску на аномалію діелектричної проникності при сегнетиелектричному фазовому переході в кристалі $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$, співставити експериментальні результати із висновками теорії ФП і баричними дослідженнями кристалів CuInP_2S_6 та $\text{CuInP}_2\text{Se}_6$.

Методика експерименту

Досліджені кристали були вирощені із газової фази і мали вид тонких пластинок [5]. Для вимірювання діелектричної проникності на поверхню пластинок наносились контакти із срібної пасти, яка забезпечувала добру провідність та механічну міцність. Діелектрична проникність вимірювалась на частоті поля 1МГц цифровим вимірювачем LCR E7-12, з

точністю ± 0.001 пф. Швидкість зміни температури зразка, який знаходився в термостатованій камері високого тиску, складала $0.2 - 0.5 \text{ K/хв}$. Температура контролювалась мідь-константовою термопарою з точністю $\pm 0.1 \text{ K}$. Рідиною, що передавала гідростатичний тиск від генератора до камери високого тиску, був технічний бензин. Величина тиску фіксувалась пружинним манометром класу точності 1.0 [8].

Експериментальні результати та їх обговорення

На рис. 1 представлені температурні залежності діелектричної проникності ϵ та ϵ^{-1} кристалу $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$ в режимі охолодження і нагрівання при атмосферному тиску.

Видно чітку аномалію ϵ , та наяв-

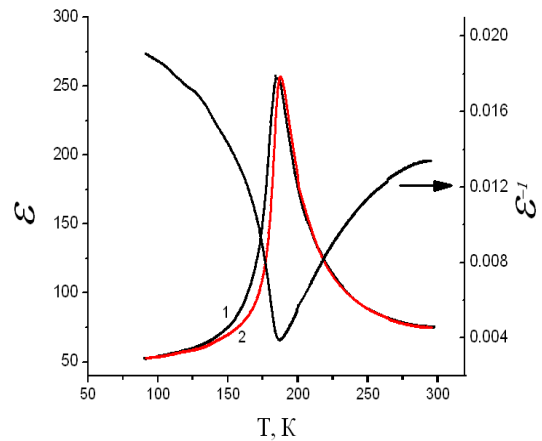

Рис. 1. Температурні залежності діелектричної проникності ϵ та ϵ^{-1} кристалу $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$ в режимі охолодження (1) і нагрівання (2) при атмосферному тиску.

ність гістерезису ФП, що свідчить про сегнетиелектричний ФП першого роду. Із рис. 1 також слідує, що в пара- та сегнети-фазі поблизу ФП виконується закон Кюрі-Вейса.

Температури Кюрі T_c та Кюрі-Вейса T_0 складають відповідно 185 і 167K. Із теорії відомо, що для ФП другого роду значення T_c і T_0 співпадають за величиною, а для ФП першого роду T_c звичайно більша за T_0 [9]. Константа Кюрі-Вейса в парафазі при $p=p_{\text{атм}}$ дорівнює $C_w = 2.3 \cdot 10^3 \text{ K}$, що за порядком величини

свідчить про ФП типу лад-безлад.

На рис. 2 представлені залежності $\varepsilon(T)$ для досліджених кристалів при різних тисках. Видно, що зростання тиску призводить до зсуву аномалії ε в область низьких температур з одночасним зменшенням величини ε в максимумі, тобто має місце тенденція до зникнення під дією тиску аномалії ε . Константа Кюрі-Вейса, як слідує із рис. 3,а при підвищенні тиску зменшується, сягаючи мінімуму $C_w = 1.9 \cdot 10^3 K$ при $p = 0.175 ГПа$. Подальше збільшення тиску до $p = 0.375 ГПа$ призводить до зростання величини C_w . Різниця температур Кюрі і Кюрі-Вейса $\theta = (T_c - T_0)$ при підвищенні тиску зростає, що свідчить про посилення першорідності ФП. Підтвердженням цьому є результати, які приведені на рис. 3,б, що одержані на основі досліджень температурного гістерезису ФП при різних тисках. Видно, що з підвищенням тиску величина містерезису ΔT_f зростає.

Фазова p, T -діаграма кристалу $CuInP_2(Se_{0.9}S_{0.1})_6$, як видно із рис. 3,в, до тиску $p \approx 0.175 ГПа$ є майже лінійною з від'ємним коефіцієнтом

$$\frac{dT_c}{dp} = -42.2 K/ГПа.$$

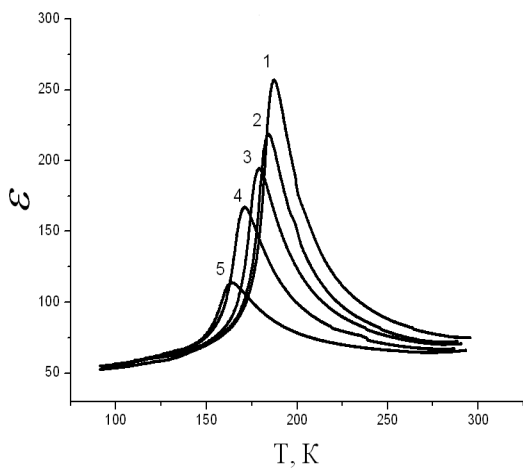

Рис. 2. Температурні залежності діелектричної проникності ε кристалу $CuInP_2(Se_{0.9}S_{0.1})_6$ при різних гідростатичних тисках. p , ГПа: 1-0,0001; 2-0,075; 3-0,175; 4-0,275; 5-0,375.

Але в межах тисків $0.175 \leq p \leq 0.375 ГПа$ швидкість баричної зміни температури Кюрі нелінійно зростає.

Для сегнетоелектриків, у яких ФП

обумовлений процесами впорядкування, температура Кюрі визначається співвідношенням двох констант Q та J , які входять в гамільтоніан взаємодії ізинговського типу [10]

$$H\mathcal{E} = -Q \sum_R \sigma_R^x - \frac{1}{2} \sum_{R,R'} J(R-R') \sigma_R^z \sigma_{R'}^z \quad (1)$$

де Q - константа тунелювання; $J(R-R')$ - константа взаємодії диполів, які розміщені в точках з радіус-векторами R, R' ; $\sigma_R^x, \sigma_R^z, \sigma_{R'}^z$ - проекції операторів σ . Вираз для температури Кюрі в наближенні самоузгодженого поля має вигляд [11]

$$T_c = \frac{2J_0}{k_B} \frac{Q/J_0}{\ln \frac{Q/J_0 + 1}{Q/J_0 - 1}}, \quad (2)$$

де J_0 - характеризує взаємодію частинок в межах радіуса взаємодії (дипольна взаємодія), k_B - стала Больцмана.

Якщо тунелювання, що визначається константою Q незначне, то впорядкування наступить обов'язково при досить низьких температурах. Але якщо Q не дуже мале і зростає під дією тиску, то впорядкування є неможливим аж до 0К. Дійсно із (2) слідує, що при зростанні тунелювання величина T_c зменшується і при $\frac{Q}{J_0} \rightarrow 1$ $T_c \rightarrow 0$, а коефіцієнт $\frac{dT_c}{dp}$ прямує до $-\infty$.

Для кристалів, у яких ФП обумовлений впорядкуванням протона водневого зв'язку в двохмінімумному потенціалі, наприклад KDP, пониження температури Кюрі з тиском добре узгоджується з формулою (2). Пониження T_c з тиском можна якісно пов'язати із збільшенням Q і (або) зменшенням J_0 . В основі цього пояснення лежить гіпотеза про те, що водневий зв'язок в кристалах типу KDP є найбільш чутливим до тиску. Тому під впливом тиску має місце спотворення форми потенціального рельєфу з двома мінімумами, характерного для протона водневого зв'язку. Тиск призводить до зменшення відстані між мінімумами, що зумовлює зростання константи Q та зменшення J_0 .

Під впливом тиску в кристалах типу KDP також спостерігається зменшення аномалії ε при ФП, і її зникнення, що зв'язувалось із «виродженням» сегнетоелектричної фази. Абсолютна величина $\frac{dT_c}{dp}$ при цьому зростає.

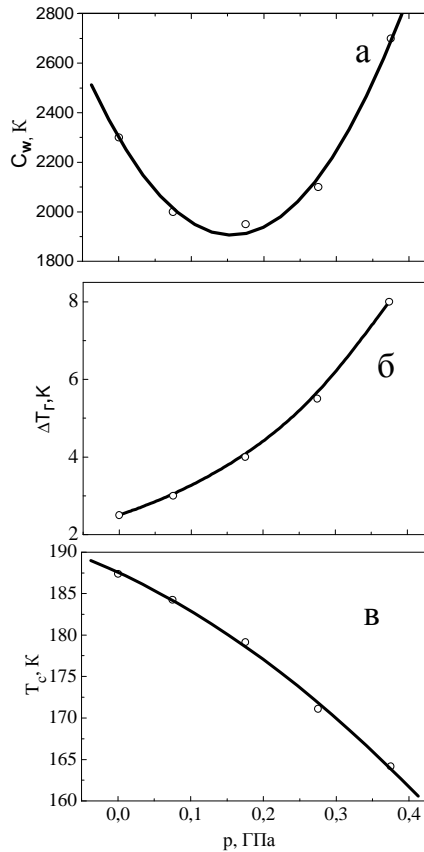

Рис. 3. Баричні залежності константи Кюрі-Вейса C_w в парафазі (а), температурного гістерезису ФП ΔT_f (б) і температури Кюрі T_c (в) кристалу $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$.

Але, як показали нейтронно-графічні дослідження кристалів KDP, помітної зміни довжини водневого зв'язку під тиском не спостерігається [12]. Крім того із даних КРС слідує, що константа тунелювання також дуже мало змінюється з тиском [13, 14]. Тому, очевидно, зникнення аномалії ε ще не являється однозначним доказом зникнення сегнетофази під дією тиску.

На відміну від самого легкого із іонів, водню, для звичайних іонів ймовірність тунельних переходів між мінімумами потенціалу є малою. Тому і в

термодинаміці ефект тунелювання очевидно не буде помітним. Якісно вплив тунелювання призводить до пониження T_c , P_s та ентропії. При зростанні тунелювання посилюється «другорідність» ФП, що проявляється у зменненні θ і ΔT_f , а зростання P_s в сегнетофазі при цьому стає менш стрімким [9].

Посилення першорідності ФП в кристалах $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$ під впливом тиску свідчить, очевидно, що ефект тунелювання в даному випадку є мало ймовірним. Слідуючи вищеприведеним міркуванням щодо зв'язку між напрямком баричного зсуву T_c і механізмом ФП в кристалах типу «лад-безлад», слід допустити, що від'ємний коефіцієнт $\frac{dT_c}{dp}$ в сегнетоелектрику $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$ обумовлений зменшенням під дією тиску константи J_0 , яка у формулі (2) характеризує енергію дипольної взаємодії.

Шляхом термодинамічного розгляду в [15] було показано, що барична залежність константи Кюрі-Вейса в сегнетоелектриках може бути обумовлена температурною залежністю коефіцієнтів електрострикції вздовж p, T -діаграми. Також було встановлено, що зміна з тиском константи Кюрі-Вейса свідчить про нелінійність p, T -діаграми з від'ємним коефіцієнтом $\frac{dT_c}{dp}$. Ці висновки знайшли

підтвердження в експериментальних дослідженнях при високих тисках одновісних сегнетоелектриків SbSI [16] та $\text{Sn}_2\text{P}_2\text{S}_6$ [8] з ФП типу зміщення. Виявилось, що в області p і T , де має місце нелінійність фазової діаграми, в обидвох випадках спостерігається мінімум в залежності $C_w(p)$.

Результати досліджень кристалів $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$, які представлені на рис. 3, очевидно, підтверджують висновки роботи [15], про роль ефекту електрострикції в баричній зміні константи Кюрі-Вейса і температури Кюрі. Дійсно, як слідує із рис 3, в залежності $C_w(p)$ при $p \approx 0.175 \text{ ГПа}$ має місце мінімум, положення якого на шкалі тисків співпадає із

зміною кута нахилу залежності $T_c(p)$.

Висновки

В кристалах $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$ при $p=p_{\text{атм}}$ і $T=185\text{K}$ має місце сегнетоелектричний фазовий перехід першого роду типу лад-безлад, який супроводжується аномалією діелектричної проникності ϵ . Під впливом гідростатичного тиску аномалія ϵ і температура Кюрі зсуваються в область низьких температур, причому спочатку лінійно з коефіцієнтом $\frac{dT_c}{dp} = -42.2\text{K}/\text{ГПа}$, а в області тисків

$p > 0.175\text{ГПа}$ величина $\frac{dT_c}{dp}$ нелінійно

зростає. Разом з тим значення ϵ в максимумі при підвищенні тиску зменшується, а різниця температур Кюрі і Кюрі-Вейса θ та величина температурного гістерезису ΔT_r ФП збільшуються. Постійна Кюрі-Вейса в парафазі при

$p=p_{\text{атм}}$ рівна $C_w = 2.3 \cdot 10^3\text{K}$, що за порядком величини є характерним для ФП типу «лад-безлад». Із зростанням тиску величина C_w зменшується, сягаючи мінімуму $C_w = 1.9 \cdot 10^3\text{K}$ при $p \approx 0.175\text{ГПа}$, а з підвищенням тиску до $p \approx 0.375\text{ГПа}$ вона зростає до значення $C_w = 2.63 \cdot 10^3\text{K}$. Мінімум в залежності $C_w(p)$ на шкалі тисків співпадає із зміною абсолютної величини коефіцієнта $\frac{dT_c}{dp}$.

Аномалія в баричній залежності константи Кюрі-Вейса при $p \approx 0.175\text{ГПа}$ пов'язується із температурною зміною коефіцієнта електрострикції вздовж p, T -діаграми кристалу $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$. Зв'язок між природою ФП і напрямком баричного зсуву температури Кюрі якісно пояснюється зменшенням під дією тиску енергії дипольної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Maisonneuve V., Evain M., Payen C., Cajipe V.B., Molinie P. Room-temperature crystal structure of the layered $\text{CuIn}^{\text{III}}\text{P}_2\text{S}_6$ // J.Alloys and Compounds. - 1995. -Vol.218.-P.157-164.
2. Maisonneuve V., Cajipe V.B., Simon A., Von Der Muhll R., Ravez J. Ferrielectric ordering in lamellar CuInP_2S_6 // Phys. Rev. - 1997. – Vol.56. - №9. - P. 10860-10868.
3. Vysochanskij Yu.M., Molnar A.A., Gurzan M.I. and Cajipe V.B. Phase transitions in $\text{CuInP}_2(\text{Se}_x\text{S}_{1-x})_6$ layered crystals// Ferroelectrics. – 2001. – Vol.257. - P. 147-154.
4. Vysochanskij Yu, Beley L., Perechinskij S., Gurzan M.I., Molnar A.A., Mykajlo O., Tovt V., Stephanovich V. Phase transition and disordering effect in $\text{CuInP}_2\text{S}(\text{Se})_6$ layered ferrielectrics // Ferroelectrics. – 2004. – Vol. 298. – P. 1361-366.
5. Балог Й.С, Мотря С.Ф, Приц І.П, Рушак М.М, Корда Н.Ф, Кривський В.О. Синтез, вирощування та визначення основного складу кристалів-сегнетоелектриків системи $\text{CuInP}_2\text{S}_6 - \text{CuInP}_2\text{Se}_6$ // Вісник УжНУ. Сер. Хімія. - 2005. - №14. - С. 112-116.
6. Guranich P.P., Shusta V.S., Gerzanch E.I., Slivka A.G., Kuritca I.Yu. and Gomonnaj O.O. Influence of hydrostatic pressure on the dielectric properties of CuInP_2S_6 and $\text{CuInP}_2\text{Se}_6$ layered crystals // Journal of Physics: Conference Series.- 2007. - Vol.79. – №1. - P. 1-4.
7. Біганич В.Ю., Куриця І.Ю., Шуста В.С., Герзанич О.І. Фазові переходи в кристалах $\text{CuInP}_2(\text{Se}_x\text{S}_{1-x})_6$ ($0 \leq x \leq 0.3$) при всебічному стисненні та p, T, x -діаграма // Науковий вісник УжНУ. Сер.Фізика. - 2010. - №27. - С. 21-28.
8. Герзанич О.І. Сегнетоелектрики групи $A_2^{\text{IV}}B_2^{\text{V}}C_6^{\text{VI}}$ під впливом високого тиску. - Львів: Видавець Сорока Т.Б., 2008. – 124 с.
9. Вакс В.Г. Введение в микроскопическую теорию сегнетоэлектриков. - Москва: Наука, 1973. - 327с.
10. Блинц Р, Жекш Б. Сегнетоэлектрики и антисегнетоэлектрики. Динамика ре-

- шетки: Перев. с англ. / Под ред. Л.А. Шувалова. - Москва: Мир, 1975.- 398 с.
11. Струков Б.А., Леванюк А.П. Физические основы сегнетоэлектрических явлений в кристаллах. - Москва: Наука, 1983. – 240 с.
  12. Meyer G.M., Nelmes R.I., Vettier C.A. Single- crystal neutron diffraction study of the crystal structure of tetragonal KH_2PO_4 at high pressure (~ 14 kbar) // - J. Phys. C. - 1980. - V.13, №21. - P. 4035-4051.
  13. Peercy P.S. Evaluation of the coupled proton-optic mode model for KH_2PO_4 and RbH_2PO_4 // Phys. Rev. B.-1974. - V.9, №11. - P.4868-4871.
  14. Peercy P.S. Measurement of the «soft» mode and coupled modes in the paraelectric and ferroelectric of KH_2PO_4 at high pressure // Phys. Rev. B. - 1975.- V.12, №7. - P.2725-2740.
  15. Стасюк І.В., Левицький Р.Р., Моїна А.П., Сливка О.Г., Величко О.В. Польові та деформаційні ефекти в складних сегнетоактивних сполуках. - Ужгород: Гражда, 2009. – 392 с.
  16. Герзанич Е.И., Фридкин В.М. Сегнето-електрики типа $\text{A}^{\text{V}}\text{B}^{\text{VI}}\text{C}^{\text{VII}}$. - Москва: Наука, 1982. – 227 с.

Стаття надійшла до редакції 6.04.2011

V.Yu. Bihanich, E.I. Gerzanich, A.G. Slivka, S.F. Motrja
Uzhhorod National University, 88000, Uzhhorod, Voloshin Str., 54

EFFECT OF HYDROSTATIC PRESSURE ON ANOMALIES DIELECTRIC PERMEABILITY TO PHASE TRANSITIONS IN FERRIELECTRICS $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$

Anomaly of ϵ of $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$ of ferroelectric shifts to the lower temperature range and decrease under influence of hydrostatic pressure. However, the value of thermal hysteresis and between difference Curie and Curie-Weiss temperature increase. Phase p, T -diagram is nonlinear with a negative coefficient $\frac{dT_c}{dp}$, the absolute value of which

increases with increase of pressure.

Key words: phase transitions, hydrostatic pressure, ferrielectrics.

В.Ю. Биганич, Е.И. Герзанич, А.Г. Сливка, С.Ф. Мотря
Ужгородский национальный университет, 88000, Ужгород, ул. Волошина, 54

ВЛИЯНИЕ ГИДРОСТАТИЧЕСКОГО ДАВЛЕНИЯ НА АНОМАЛИИ ДИЕЛЕКТРИЧЕСКОЙ ПРОНИЦАЕМОСТИ ПРИ ФАЗОВЫХ ПЕРЕХОДАХ В СЕГНЕТИЭЛЕКТРИКЕ $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$

Экспериментально установлено, что под влиянием гидростатического давления аномалия ϵ в максимуме при сегнетиэлектричном фазовом переходе в кристалле $\text{CuInP}_2(\text{Se}_{0.9}\text{S}_{0.1})_6$ уменьшается и сдвигается в область низких температур. Вместе с тем возрастает температурный гистерезис фазового перехода и разница температур Кюри и Кюри-Вейса. Фазовая p, T -диаграмма является нелинейной с отрицательным коэффициентом $\frac{dT_c}{dp}$, абсолютное значение которого возрастает при повышении давления.

Ключевые слова: фазовые переходы, гидростатическое давление, сегнетиэлектрики.